

Την εκτίμηση ότι είναι πλέον εφικτή η επεξεργασία ενός ενιαίου μητρώου και συστήματος καταγραφής για τα βιομηχανικά μνημεία σε πανελλαδική κλίμακα, διατυπώνει, μιλώντας στο «Τεχνογράφημα» η πρόεδρος του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Επιτροπής για τη Διαχείριση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς (TICCIH), ιστορικός Χριστίνα Αγριαντώνη. «Οι φορείς του τεχνικού κόσμου και ιδίως το ΤΕΕ, θα μπορούσαν ίσως να συμβάλουν σε αυτό», προσθέτει.

Η ίδια τονίζει ό τι η προστασία των βιομηχανικών μνημείων -μέσω της κήρυξής τους ως προστατευόμενων από την πλευρά των κρατικών φορέων- δεν μπορεί να έχει χαρακτήρα δήμευσης της ιδιοκτησίας: οι ιδιοκτήτες πρέπει να μπορούν να αξιοποιήσουν την περιουσία τους, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι ένας συνδυασμός αρχιτεκτονικής φαντασίας και επιχειρηματικής τόλμης θα έφερνε τα μνημεία στο προσκήνιο, αντί να τα «θυσιάζει» στον βωμό του πρόσκαιρου κέρδους.

Το ευρύ κοινό στην Ελλάδα σε πολλές περιπτώσεις δεν έχει συνειδητοποιήσει την ανάγκη διάσωσης των βιομηχανικών κτιρίων, ίσως επειδή αποτελούν ιστορία του «μόλις χτες» σε μια χώρα γεμάτη μνημεία χιλιάδων ετών. Πώς πρέπει να κινηθούν η πολιτεία, αλλά και οι φορείς του τεχνικού κόσμου, προκειμένου να γίνει αντιληπτή η σημασία αυτών των μνημείων;

Η «ανάγκη», στην οποία αναφέρεστε, αφορά τη φυσιογνωμία των πόλεών μας, την ποιότητα του αστικού τοπίου και τη διάσωση της ιστορικής μνήμης. Αλλά το «ευρύ κοινό», επί μισόν αιώνα τουλάχιστον, εθίζεται σε κάκιστης ποιότητας αστικά περιβάλλοντα, που έχουν εξορίσει ακό-

των βιομηχανικών μνημείων -κτιρίων και εξοπλισμών.

Μήπως τελικά θα πρέπει η προσπάθεια διάσωσης της βιομηχανικής κληρονομιάς να ξεκινάει από τα σχολικά θρανία;

Από το σχολείο σίγουρα θα πρέπει να ξεκινάει η καλλιέργεια της ιστορικής συνείδησης, η γνώση της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας χωρίς στρεβλώσεις, αποκρύψεις ή εξωραϊσμούς. Η εθνικιστική ρητορεία δημιουργεί εσωστρεφείς νοοτροπίες και δυσκολίες επικοινωνίας με τη σύγχρονη παγκοσμιότητα. Ο χώρος της βιομηχανίας εξαρχής μιλά διεθνή γλώσσα. «Τα κίνητρα προ-

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΛΜΗ

Η διαχείριση της βιομηχανικής κληρονομιάς στην Ελλάδα προσκρούει συχνότατα σε «σκοπέλους», ιδίως όταν η προσπάθεια διάσωσης των μνημείων συγκρούεται με τα ιδιωτικά συμφέροντα (με τους ιδιοκτήτες να διαμαρτύρονται, δικαίως ίσως, ότι χάνουν τα χρήματά τους, αφού έχουν κάνει μια επένδυση που μένει «παγωμένη»). Τελικά, υπάρχει «φόρμουλα» για να βρεθεί η χρυσή τομή;

Δεν υπάρχει συνταγή επιτυχίας, υπάρχουν όμως κατευθύνσεις, αρχές που μπορεί να γίνουν κοινά αποδεκτές. Η προστασία μέσω κήρυξης, στην οποία συνήθως περιορίζεται η πολιτική της διάσωσης από την πλευρά των κρατικών φορέων, δεν μπορεί να έχει χαρακτήρα δήμευσης της ιδιοκτησίας: οι ιδιοκτήτες πρέπει να μπορούν να αξιοποιήσουν την περιουσία τους. Η πολιτεία συνεπώς θα πρέπει να έχει την ευελιξία και την ετοιμότητα να δίνει ad hoc λύσεις στο πρόβλημα αυτό, είτε με την παροχή της δυνατότητας οικοδόμησης κατά παράβαση του Γ.Ο.Κ. σε άλλο σημείο του οικοπέδου, εφόσον κάτι τέτοιο είναι δυνατό, είτε με μεταφορά συντελε-

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΑΓΡΙΑΝΤΩΝΗ

Επείγον έργο η καταγραφή της ελληνικής βιομηχανικής κληρονομιάς

μη και την ανάμνηση της ομορφιάς της παραδοσιακής μαστορίας, και επί ενάμιση αιώνα, εκπαιδεύεται στην κενόδοξη ρητορεία περί αρχαίων «προγόνων», στο ψέμα του τρισχιλιετούς Έλληνα και σε μια προβληματική σχέση ή στρεβλή απομνημόνευση, αν όχι καθολική αμνησία, σε ό,τι αφορά το πρόσφατο παρελθόν του. Ας προσθέσουμε και την ιδιαίτερη θέση που κατέχει στην οικονομία της χώρας μας η οικοδομή -δηλαδή το γκρέμισμα ενόψει ανοικοδόμησης... Δεν ευνοούν όλα τούτα την αισθητική αναβάθμιση, την ανάπτυξη της σύγχρονης αστικότητας, την αγάπη για την ιστορία και τον σεβασμό της μνήμης. Μιλούμε συνεπώς για σύνθετα ζητήματα, για την αλλαγή κατεστημένων κοινωνικών πρακτικών. Στην πολιτεία αναλογούν ευθύνες στον χώρο της εκπαίδευσης και σε αυτόν της προστασίας της κληρονομιάς. Και στα δύο έχουν γίνει κάποια βήματα, αλλά είναι ακόμη ευάλωτα. Καταβλήθηκε πολύς κόπος για να κατακτήσουν τα νεότερα μνημεία μια θέση στο πλαίσιο της προστασίας. Φοβάμαι ότι με τις «αλλαγές» που επιχειρούνται σήμερα, διαγράφεται οπισθοδρομηση, υποβάθμιση δηλαδή, και πάλι, των νεότερων μνημείων στο όνομα της παραδοσιακής ταύτισης του «ελληνικού πολιτισμού» αποκλειστικά με τις αρχαιότητες, ή στο όνομα μιας «παράδοσης» που περίπου ταυτίζεται αποκλειστικά... με τον ορεινό χώρο. Οι φορείς του τεχνικού κόσμου μπορούν να συμβάλουν στην εκλαΐκευση του τεχνολογικού φαινομένου, την εξοικείωση και αναγνώριση του σύγχρονου τεχνικού πολιτισμού, αλλά και στην επεξεργασία λύσεων για την αποκατάσταση και επανάχρηση

στασίας της βιομηχανικής κληρονομιάς βασίζονται στην οικουμενική αξία αυτών των τεκμηρίων και όχι στην ιδιαιτερότητα μεμονωμένων χωρών», λέει η Χάρτα της Βιομηχανικής Κληρονομιάς που επεξεργάστηκε το TICCIH (The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage) στο τελευταίο συνέδριό του (Μόσχα 2003). Ο χώρος της βιομηχανίας είναι επίσης χώρος κοινωνικών αντιθέσεων, που χρειάζονται τη γλώσσα της διαπραγμάτευσης, όχι της συγκάλυψης και της υποκρισίας, που συνηθίζεται στη χώρα μας. Αν οι ψυχικές ετοιμότητες για όλα αυτά φτιαχτούν από τα σχολικά θρανία, τα υπόλοιπα -δηλαδή το ενδιαφέρον για τα ιστορικά κατ'όλοια του χώρου αυτού, η αναγνώριση της προσφοράς του, της θέσης του στο κοινωνικό και αστικό τοπίο κ.λπ., θα έρθουν ομαλά.

Τα πράγματα έχουν οπωσδήποτε βελτιωθεί στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια. Είμαστε μακριά, ευτυχώς, από τον εθνικιστικό σκοταδισμό των αμέσως μεταπολεμικών δεκαετιών -αν και νέος, απρόσκλητος διαμορφωτής συνειδήσεων, η τηλεόραση, κάνει τα πάντα για να τον συντηρήσει. Ας ευχηθούμε να μην υπάρξουν υπαναχωρήσεις στο πεδίο αυτό. Επίσης, η μελέτη της βιομηχανικής κληρονομιάς έχει ενταχθεί στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση, ιδίως στις σχολές αρχιτεκτονικής (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Βόλος), ενώ και στις ιστορικές σπουδές σήμερα πλέον έχουν ενσωματωθεί τα πεδία της οικονομικής και βιομηχανικής ιστορίας, που οπωσδήποτε καλλιεργούν κάποιες ετοιμότητες για τα ζητήματα της καταγραφής, της διάσωσης και της επανάχρησης.

στών, είτε με άλλους τρόπους. Από την πλευρά τους, όμως, και οι ιδιοκτήτες θα πρέπει να έχουν την ετοιμότητα και τη διάθεση να επεξεργαστούν λύσεις που να ενσωματώνουν αρμονικά το διατηρητέο συγκρότημα από αρχιτεκτονική άποψη και να αξιοποιούν τον χαρακτήρα του, από την άποψη των προτεινόμενων χρήσεων. Χρειάζεται αρχιτεκτονική φαντασία και επιχειρηματική τόλμη. Όταν το μόνο πράγμα που σκέφτεται ένας ιδιοκτήτης είναι πόσα περισσότερα τετραγωνικά μπορεί να βγάλει, αδιαφορώντας για το τι ακριβώς έχει στην κατοχή του, ή για το πως θα μπορούσε να δώσει υπεραξία στο ακίνητό του, αναδεικνύοντας ακριβώς την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του, δεν μπορούμε να συζητάμε για αναπτυξιακή δυναμική με βάση την κληρονομιά.

Ο «ΠΥΡΕΤΟΣ» ΤΗΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ

Στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα, αλλά και σε μικρότερες πόλεις, συναντάμε παραδείγματα βιομηχανικών μνημείων, που έχουν αξιοποιηθεί ως χώροι νυχτερινής διασκέδασης και αναψυχής. Τελικά, είναι αυτή ενδεικνυόμενη χρήση;

Στην Ελλάδα ο μιμητισμός είναι στοιχείο της κοινωνικής παθολογίας. Μόλις γίνει κάτι που κρίνεται επιτυχές, θα ξεφυτρώσουν διακόσιες απομιμήσεις, και κανείς δεν ανησυχεί για τον αναπόφευκτο κορεσμό. Ο μύλος της Θεσσαλονίκης και μερικές ντίσκο της λεωφόρου Συγγρού αποτέλεσαν τις πρώτες επιτυχημένες κινήσεις που προσέλκυαν μιμητές προς αυτή την κατεύθυν-

συνέχεια στη σελίδα 22

